Arrels catalanes de Nova Orleans (Miquel Llauradó)

Autor:
Data de publicació: 14-11-2026

Presència catalana a Louisiana i la vall del Mississipi (segles XVIII-XIX)
La presència de catalans a la regió de Louisiana i la vall del Mississipi als segles XVIII i XIX —divulgada a la web La vaca cega desconfiada a partir de les investigacions de Miquel Llauradó i articles de divulgació històrica posteriors a El Nacional.cat— s'explica principalment per la colonització comercial impulsada durant el mandat del governador reusenc Esteve Miró i Sabaté (1782–1790).

Tot i que va començar al segle XVII, el gruix documental de l'assentament català al delta del Mississipi se situa a finals del segle XVIII i es consolida al llarg del segle XIX.

L'impuls d'Esteve Miró (segle XVIII)

Governador de la Louisiana. Durant l'etapa de sobirania espanyola del territori (1762–1800), el coronel originari de Reus Esteve Miró i Sabaté va governar la colònia entre 1782 i 1790, sent el mandatari més durador d'aquest període.
Colonització de 200 famílies. Miró va promoure l'arribada d'unes 200 famílies catalanes (prop d'un miler de persones) en una Nova Orleans que aleshores tenia uns 3.000 habitants. Segons l'investigador Miquel Llauradó, la meitat d'aquesta primera onada procedia de Reus i la seva comarca.
Intercanvi comercial. Els colons van establir una xarxa mercantil centrada en l'exportació de matèries primeres (cotó i llana en brut del Mississipi) cap a les fàbriques tèxtils de Barcelona, Reus i Mataró, i la importació i venda d'indianes (teixits estampats) i aiguardents reusencs.

Continuïtat sota sobirania nord-americana (segle XIX)

Adaptació als canvis polítics. Després del breu retorn a França (1800) i la Compra de la Louisiana pels Estats Units (1803), els comerciants establerts al Vieux Carré (Barri Francès) i els propietaris de plantacions de cotó al delta del Mississipi van mantenir i ampliar els seus negocis.
L'Old Absinthe House. Un exemple emblemàtic d'aquesta continuïtat al segle XIX és l'edifici de la cantonada dels carrers Bourbon i Bienville de Nova Orleans. Obert el 1806 com a botiga pels catalans Francesc Juncadella (Mataró) i Pere Font (Vilanova i la Geltrú), va passar als germans Aleix (Reus) i, cap al 1870, el bàrman barceloní Gaietà Ferrer el va transformar en la cèlebre Old Absinthe House.

Context historiogràfic i enfocament de l'article de La vaca cega

Divulgació al simposi de 2015 de l'INH. L'Institut Nova Història recull la conferència d'en Miquel Llauradó amb aquests estudis dins el seu arxiu i secció d'articles sobre la presència catalana a Amèrica (com la ressenya sobre l'arrel catalana de Nova Orleans), tot i que, a diferència d'altres tesis més controvertides de la fundació sobre el segle XV i XVI, la migració comercial catalana a Nova Orleans als segles XVIII i XIX està àmpliament documentada per la historiografia acadèmica i els arxius colonials.

A Nova Orleans es va parlar català de manera habitual entre finals del segle XVIII i mitjans del segle XIX, amb el seu període de màxima esplendor entre els anys 1782 i 1803, durant l'etapa de dominació espanyola de la Louisiana.

Context històric i causes

El paper del governador reusenc. L'any 1763, França va cedir la Louisiana a Espanya. Entre 1782 i 1790, el territori va ser governat pel militar reusenc Esteve Miró i Sabaté, que va impulsar el creixement econòmic i demogràfic de la ciutat.
L'arribada de centenars de famílies. Sota el mandat de Miró, es van establir a Nova Orleans unes 200 famílies catalanes (unes 1.000 persones), la meitat procedents de Reus i el Baix Camp. En aquell moment, la ciutat tenia només

uns 3.000 habitants, de manera que els catalans van passar a representar un terç de la població.
Una llengua quotidiana. Segons recullen diversos estudis divulgats per mitjans com El Nacional.cat i RAC1, el català es sentia diàriament al port, a les botigues, a les tavernes i als carrers del barri vell (Vieux Carré).

Activitat i llegat a la ciutat

Comerç transatlàntic. Els colons catalans van obrir nombrosos establiments comercials dedicats a exportar cotó i llana en brut cap a les fàbriques tèxtils de Barcelona, Reus i Mataró, i a importar-ne teixits (indianes), vins i aiguardents de Reus.
Continuïtat sota els Estats Units. Quan França va recuperar breument la colònia (1800) i la va vendre als Estats Units (1803), la comunitat catalana ja estava consolidada i el degoteig migratori va continuar durant les primeres dècades del segle XIX.
L'Old Absinthe House. El símbol més conegut d'aquesta presència és l'edifici situat a la cantonada dels carrers Bourbon i Bienville, construït el 1806 pels comerciants catalans Francesc Juncadella (de Mataró) i Pere Font (de Vilanova i la Geltrú). Anys més tard, altres socis catalans —com els germans Aleix de Reus i el bàrman barceloní Gaietà Ferrer— el van transformar en l'emblemàtica Old Absinthe House, un local històric vinculat als orígens del jazz que encara avui segueix obert.

Cronologia de les fonts
En Llauradó va parlar de la Nova Orleans catalana per primera vegada al simposi d'Arenys de Munt del 2015, però sense donar cap data dels emigrants de Reus.

28 de novembre de 2015 (Simposi d'Arenys de Munt): Miquel Llauradó presenta la ponència «Catalans a Louisiana-Mississipi als segles XVII-XIX» al 15è Simposi de l'INH, posant sobre la taula la presència catalana a la zona.
28 de novembre de 2015 (La vaca cega desconfiada / histo.cat): L'article de La vaca cega recull la conferència de Llauradó, aporta l'enllaç al cens de 1805 amb el llistat de cognoms catalans i incorpora el detall específic de Reus i el paper d'Esteve Miró i Sabaté.

20 de desembre de 2016 (El Nacional.cat): Marc Pons publica un primer article sobre el tema on cita Miquel Llauradó per al còmput global de colons (entre 1.000 i 2.000 persones), però planteja la procedència de Reus i el Camp de Tarragona només com una deducció pròpia per la importància de la indústria de l'aiguardent, reconeixent explícitament que «tot i no disposar encara de fonts que ho confirmin».
20 de març de 2017 (inh.cat): recòpia el primer article d'en Marc Pons sobre el tema on cita a en Miquel Llauradó

14 de novembre de 2026 (El Nacional.cat): En la nova versió de l'article («Quan a Nova Orleans es parlava català»), Pons ja dóna per fet l'origen majoritari de Reus i acaba atribuint directament a Miquel Llauradó l'estimació concreta de 500 persones (el 50% de la primera onada) procedents de Reus i comarca, una dada que no figurava ni a la ponència original ni al seu propi text de 2016.

És un molt bon exemple de com una aportació o síntesi publicada en un bloc de recerca acaba passant als mitjans generalistes i, amb el temps, es reatribueix a la font oral inicial.

El cens de Nova Orleans de 1805
El cens de Nova Orleans de 1805, elaborat per Matthew Flannery per encàrrec de l'Ajuntament dos anys després de la compra de la Louisiana pels Estats Units, registra una població total de 8.475 habitants (3.551 blancs, 1.566 persones de color lliures, 3.105 esclaus i 253 altres residents lliures). Aquest document —conservat a la Universitat de Tulane i publicat el 1936 com a New Orleans in 1805: a directory and a census (Internet Archive)— només recull el nom dels caps de família i propietaris per carrers, fet que permet rastrejar la petjada catalana però obliga a ser prudents amb l'ortografia de les transcripcions.

El detall i les particularitats del cens de 1805

La barrera lingüística dels escrivans: El cens es va redactar en francès i, posteriorment, els historiadors nord-americans el van indexar en anglès. Això provoca que molts cognoms catalans apareguin fonèticament afrancesats o deformats (per exemple, Jun Cadella per Juncadella, Asteve per Esteve, Ferré/Farre per Ferrer, Fité per Fiter o Comadelle per Comadella).
Concentració al Vieux Carré: Com que el recompte s'organitza per illes de cases i carrers, es pot observar que aquests

propietaris es concentraven sobretot al nucli comercial proper al port (carrers Bourbon, Royal, Chartres, Bienville i St. Louis), on tenien les botigues, magatzems i tavernes.
Límits demogràfics del document: En llistar únicament el cap de casa (head of household), el cens no permet quantificar amb exactitud el total d'individus catalans, però sí demostrar que controlaven una part molt significativa del teixit comercial urbà blanc de la ciutat.

Contrast amb altres fonts documentals i historiogràfiques
Per verificar l'origen real d'aquests llinatges i no confondre cognoms catalans amb d'altres d'occitans, francesos o castellans (com Garrigou, Gros, Dou o Domingo), la recerca històrica creua el cens amb altres arxius primaris:

Els arxius notarials de Nova Orleans (New Orleans Notarial Archives): Són la font més fiable per confirmar l'origen geogràfic exacte. En els testaments, contractes de societat mercantil i poders notarials (com els fons dels notaris Pedro Pedesclaux o Narcisse Broutin, estudiats en obres com Spanish New Orleans: An Imperial City on the American Periphery), els atorgants estaven obligats a declarar la seva naturalesa (ciutat i bisbat de naixement). És gràcies a aquestes escriptures que sabem amb certesa que Francesc Juncadella era de Mataró, Pere Font de Vilanova i la Geltrú o els germans Aleix de Reus.
Els registres sacramentals de la Catedral de Saint Louis: Els llibres de baptismes, matrimonis i defuncions de la parròquia de Nova Orleans (Sacramental Records of the Roman Catholic Church of the Archdiocese of New Orleans) detallen sistemàticament els pares i el lloc de procedència dels contraents, confirmant la presència de famílies del Camp de Tarragona, Barcelona, el Maresme i l'Empordà.
Els Papeles Procedentes de Cuba (Arxiu General d'Índies, Sevilla): Aquest fons custodia els padrons militars, les llicències d'embarcament, els registres de vaixells (Ship Registers) i la correspondència oficial dels governadors espanyols. Aquí hi consta la correspondència d'Esteve Miró i Sabaté (Reus) i també el paper de figures clau dels Països Catalans com l'alacantí Francesc Bouligny i Paret (tinent governador i governador militar interí de la Louisiana).
Estudis sobre la presència catalana i valenciana: A banda de les aportacions divulgatives, la presència d'aquests llinatges als Estats Units durant l'etapa colonial ha estat documentada en obres acadèmiques com Presencia valenciana en los Estados Unidos (ss. XVI-XIX) o els treballs de l'historiador Josep Montero de Pedro (Españoles en Nueva Orleans y Luisiana, 1979), que recullen tant comerciants com militars i funcionaris de la Corona d'Aragó destinats al Mississipí.

Repositoris digitals per a la recerca
Per localitzar i consultar les partides concretes dels cognoms del llistat (com Juncadella, Palau, Amorós o Vilaseca), les bases de dades genealògiques i els arxius de Nova Orleans no indexen els seus fons en obert per cerca directa de cognoms, sinó que els ofereixen mitjançant llibres escanejats per dates o catàlegs físics. Tot i això, es pot fer la cerca exacta accedint directament als tres repositoris digitals oficials de la ciutat:

Registres sacramentals de la Catedral de Saint Louis (1718–1815) — L'Arxidiòcesi de Nova Orleans (Office of Archives and Records) té digitalitzats en línia i de consulta lliure els llibres de la Catedral de Saint Louis, l'Hospital Reial Militar i les parròquies veïnes de l'època colonial espanyola. Hi ha els llibres de matrimonis (1720–1806), defuncions (1772–1790) i llibres combinats (1731–1774). En tots els assentaments de l'etapa espanyola (1769–1803) el capellà anotava la naturaleza (poble i bisbat d'origen) dels contraents i difunts. Els volums estan escanejats en format PDF i ordenats cronològicament (amb índexs alfabètics manuscrits al principi o al final de cada llibre). Cal cercar per la lletra inicial del cognom (per exemple, Juncadella, Font, Aleix, Ferrer, Palau o Vilaseca).
Arxius Notarials de Nova Orleans (1735–1970) — El Centre de Recerca dels Arxius Notarials (Orleans Parish Civil District Court) custodia les escriptures originals redactades en espanyol i francès durant el període colonial i els primers anys dels Estats Units: testaments, poders notarials, compravendes de finques, inventaris post mortem i contractes de societat comercial. A diferència dels registres parroquials, aquí s'hi detallen els socis a Catalunya (a Barcelona, Reus o Mataró) i les mercaderies que s'importaven. Els notaris clau del període català són Pedro Pedesclaux (1788–1804), Carlos Ximénez (1790–1803) i Narcisse Broutin (1799–1819), que inclouen índexs alfabètics enquadernats a l'inici de cada tom.
Cadastre històric i propietats del Vieux Carré (1806–actualitat) — Per creuar els noms del cens de 1805 amb l'adreça exacta de la seva botiga o casa, la Biblioteca Pública de Nova Orleans (City Archives) enllaça amb el Collins C. Diboll Vieux Carré Digital Survey (de The Historic New Orleans Collection), que recull la cadena de propietaris (chain of title) de cada parcel·la del barri francès, amb les dates exactes de compra, venda o herència extretes dels arxius notarials (com el traspàs de la cantonada de Bourbon i Bienville entre Francesc Juncadella, Pere Font i els germans Aleix).

La hipòtesi etimològica de Joan Perucho sobre el mot «jazz»
Segons Miquel Llauradó, ell ho va llegir a un article del jutge Joan Perucho a La Vanguardia que parlava de l'origen de

jazz derivat de la paraula catalana «jaç de les bèsties», que era on feien dormir els esclaus.

No s'ha localitzat cap coincidència directa indexada en obert a l'hemeroteca de La Vanguardia d'un article de Joan Perucho (escriptor i jutge de professió, que hi col·laborava habitualment en castellà) que relacioni el mot jazz amb el català jaç. Això es deu principalment a dues qüestions tècniques i d'arxiu:

L'accés al text complet de l'hemeroteca: Tot i que l'Hemeroteca de La Vanguardia té digitalitzades totes les edicions des del 1881, el seu cercador intern per paraules clau dins dels PDF antics (OCR) sovint no és indexat pels motors de cerca externs i requereix filtrar manualment per autor (Juan Perucho) i termes com jazz, Nueva Orleans o jaç / yac (tenint en compte que en aquella època escrivia en castellà i que el reconeixement òptic de caràcters sovint altera la ç trencada).
L'estil literari de Perucho: Cal tenir present que Joan Perucho conreava habitualment l'erudició fantàstica, la paradoxa i les etimologies imaginàries o jocoses als seus articles de premsa, fet que encaixaria amb una divagació literària seva sobre l'origen de la paraula.

L'origen etimològic documentat: Des del punt de vista estrictament lingüístic, els diccionaris històrics de l'anglès (com l'Oxford English Dictionary o els estudis de l'American Dialect Society) documenten l'aparició de jazz (inicialment jasm o jass) a la costa oest dels Estats Units (San Francisco, cap al 1912-1913) vinculada a l'argot esportiu del beisbol per referir-se a «energia» o «vitalitat», abans de traslladar-se a Chicago i Nova Orleans per designar el gènere musical.

De fet ha quedat el Catalan village i Catalan Bayou; vingui jazz de jaç o no, va permetre destapar la presència catalana a Nova Orleans, que Napoleó es va vendre en «la venta de Luisiana» per pagar la guerra contra Toussaint de l'Ouverture.

La petjada als bayous i als poblats de pescadors

Els assentaments del delta: A banda dels comerciants establerts al nucli urbà del Vieux Carré, un contingent important de catalans —sobretot pescadors i saladors— es va instal·lar als aiguamolls, canals (bayous) i llacs que envolten Nova Orleans (com la zona del llac Pontchartrain, Bayou St. John o St. Bernard Parish). Aquestes petites comunitats van ser conegudes localment com a Catalan villages o assentaments de Catalans als bayous, dedicades a abastir de peix i marisc els mercats de la ciutat.
Pervivència cultural: A diferència dels mercaders del centre —que es van integrar més ràpidament en l'elit criolla i anglòfona—, aquests nuclis de pescadors als bayous van mantenir durant dècades la llengua i els costums propis, convivint amb els isleños (colons canaris) i els cajuns.

El rerefons geopolític: Haití, Toussaint Louverture i la venda de 1803
El canvi de sobirania que va viure aquesta comunitat catalana va estar directament condicionat per la Revolució Haitiana:

La derrota francesa a Saint-Domingue: Napoleó Bonaparte havia recuperat la Louisiana d'Espanya (Tractat de Sant Ildefons, 1800) amb la intenció de convertir-la en el graner que abastís la colònia sucrera de Saint-Domingue (l'actual Haití). Però l'aixecament dels esclaus liderat per Toussaint Louverture i Jean-Jacques Dessalines, sumat a la febre groga, va delmar l'exèrcit expedicionari francès.
La venda als Estats Units: Sense la perla del Carib i davant la imminència d'una nova guerra contra la Gran Bretanya, Napoleó va decidir desfer-se d'un territori que ja no podia defensar ni rendibilitzar. L'abril de 1803 va vendre els més de dos milions de quilòmetres quadrats de la Louisiana al govern de Thomas Jefferson per 15 milions de dòlars, fet que va convertir automàticament els catalans de Nova Orleans en ciutadans nord-americans.

El cas de María Gertrudis Barceló
La documentació històrica oficial situa María Gertrudis Barceló (coneguda com a Doña Tules o La Tules) a Santa Fe (Nou Mèxic) durant la guerra entre els Estats Units i Mèxic (1846–1848), i no pas al riu Mississipí ni en la venda de la Louisiana de 1803.

Tot i que el seu cognom és d'origen català (Barceló), els registres històrics i biogràfics mostren una cronologia i un escenari diferents dels que esmentava Miquel Llauradó a la seva conferència:

Cronologia incompatible amb 1803: María Gertrudis Barceló va néixer cap a l'any 1800 a la vall de Bavispe (Sonora, llavors Nova Espanya) i va morir a Santa Fe el gener de 1852. Quan Napoleó va vendre la Louisiana als Estats Units

l'abril de 1803, ella tenia només uns tres anys.
Empresària de casinos a Nou Mèxic, no al Mississipí: Segons recull el Servei de Parcs Nacionals dels Estats Units (NPS) i la New-York Historical Society, es va traslladar amb la seva família a Nou Mèxic cap al 1815–1821 i va obrir la seva cèlebre sala de joc (saloon i casino) a Burro Alley (Santa Fe) a finals de la dècada de 1830, on es va enriquir com a jugadora experta de monte i inversora immobiliària.
L'origen de la confusió amb la «mediació»: La seva fama de mediadora i aliada dels nord-americans prové d'un episodi de 1846, durant la Guerra de Mèxic-Estats Units. Llavors va finançar amb préstecs l'exèrcit dels Estats Units comandat pel coronel David Mitchell i va passar informació d'intel·ligència que va facilitar l'ocupació de Santa Fe i la posterior annexió de Nou Mèxic.

És molt probable que en el relat oral de la conferència s'acabessin barrejant dos episodis històrics de l'expansió territorial dels Estats Units cap a l'oest: la compra de la Louisiana de 1803 (amb la presència real de comerciants catalans al Mississipí) i l'annexió de Nou Mèxic el 1846–1848 (on sí que va tenir un paper clau aquesta empresària de casinos de cognom Barceló).

El capità Riu i la navegació del Mississipi
Segons Perucho, el primer de pujar a rem el Mississipi fou el capità Riu. Aquesta referència s'ajusta a un personatge històric real molt concret de l'inici de l'etapa espanyola a la Louisiana: el capità i comandant Francisco Riu y Morales (transcrit habitualment als documents anglosaxons i espanyols com a Francisco Rui, i també citat com a Ríos o Riu).

Tot i que evidentment el riu ja havia estat navegat a rem anteriorment pels pobles indígenes i pels exploradors francesos (com Marquette, Jolliet o La Salle al segle XVII), Riu sí que va protagonitzar la primera gran expedició militar espanyola remuntant el Mississipí de punta a punta (més de 1.600 quilòmetres riu amunt des de Nova Orleans fins a la confluència amb el riu Missouri):

L'expedició de 1767: El gener de 1767, el primer governador espanyol de la Louisiana, Antonio de Ulloa, va donar ordres secretes al capità Francisco Riu per remuntar el riu Mississipí en embarcacions a rem i vela (bateaux) amb un destacament de soldats, fusters i obrers per establir el domini efectiu sobre l'Alta Louisiana (Pays des Illinois) i frenar l'expansió dels comerciants de pells britànics.
Fundació dels primers forts espanyols al nord: Després d'una travessia fluvial extremadament feixuga contra corrent, Riu va arribar a la desembocadura del riu Missouri (prop de l'actual Saint Louis) i hi va construir el Fort Don Carlos el Señor Príncipe de Asturias (1767–1768), exercint com a primer comandant i governador espanyol de la regió.
L'origen i la lectura catalana: Als arxius colonials de Sevilla i Nova Orleans el seu cognom apareix escrit indistintament com Rui, Riu o Ríos, fet que ha portat diversos investigadors i divulgadors (com el mateix Perucho en les seves glosses històriques) a identificar-lo com un oficial català (capità Riu) que va obrir la ruta fluvial del Mississipí sota bandera espanyola.

La crítica a la «presa de possessió» de La Salle
Hi ha una asimetria historiogràfica: mentre que un gest merament simbòlic i efímer es dona per bo com a «presa de possessió» d'un territori immens, d'altres expedicions molt més complexes i amb poblament efectiu queden relegades a una nota a peu de pàgina.

El gest simbòlic de La Salle (1682): L'expedició de René-Robert Cavelier de La Salle va baixar el riu en canoa des dels Grans Llacs fins a la desembocadura, va clavar una creu i una placa de plom al fang del delta i, amb un acte notarial simbòlic, va reclamar tota la conca hidrogràfica del Mississipí per a Lluís XIV (batejant-la Louisiane), sense deixar-hi ni un sol coló ni cap fortificació estable (Nova Orleans no es fundaria fins trenta-sis anys després, el 1718).
El pes dels relats nacionals: Aquest episodi il·lustra com funciona sovint la construcció del relat històric: França (i posteriorment la historiografia nord-americana en justificar la compra de 1803) va elevar aquella baixada en canoa a títol de sobirania indiscutible sobre mig continent. En canvi, expedicions com la del capità Riu remuntant el riu a rem en vaixells europeus per aixecar forts permanents —o la presència comercial i demogràfica dels catalans al delta— han quedat sovint eclipsades per aquestes grans narratives estatals.

Vegeu també

Esteve Miró i Sabaté
Old Absinthe House
Compra de la Louisiana
Institut Nova Història

Francesc Bouligny i Paret
Catalan Bayou

Referències

Miquel Llauradó, conferència «Catalans a Louisiana-Mississipi als segles XVII-XIX», 15è Simposi de l'Institut Nova Història, Arenys de Munt, 28 de novembre de 2015.
«L'arrel catalana de Nova Orleans», histo.cat, 28 de desembre de 2015.
Marc Pons, «L'arrel catalana de Nova Orleans», El Nacional.cat, 21 de desembre de 2016.
Marc Pons, «Quan a Nova Orleans es parlava català», El Nacional.cat, 24 de novembre de 2026.

Enllaços externs

Conferència d'en Miquel Llauradó: «Catalans a Louisiana-Mississipi als segles XVII-XIX» (Simposi INH 2015, Internet Archive)
«L'arrel catalana de Nova Orleans», La vaca cega desconfiada / histo.cat, 28 de desembre de 2015
«L'arrel catalana de Nova Orleans», Marc Pons, El Nacional.cat, 21 de desembre de 2016
«Quan a Nova Orleans es parlava català», Marc Pons, El Nacional.cat, 24 de novembre de 2026
New Orleans in 1805: a directory and a census (Internet Archive)